

תחילת זמן הנחת תפילין

שו"ע סימן ל'

זמן הנחתן בבוקר משיראה את חברו הרגיל עמו קצת בריחוק ד' אמות ויכירנו.

נתיבי עם

בירושלים נהגו להניחם שעה אחת קודם הנץ החמה, שאומרים שאז הוא הזמן של התפילין שקבעו רז"ל.

עלי נתיבים

ענייני הזמנים בהלכה מסובכים הם. ונבאר בקיצור את הזמנים השייכים להלכה זו.

הנץ החמה – לרוב הפוסקים הנץ הוא תחילת יציאת עיגול השמש במזרח. ונחלקו הפוסקים האם הקובע הוא הנץ הנראה בעיניים, ואז ייתכן מצב שאדם הנמצא בקומה גבוהה בבניין יראה את הנץ כמה דקות לפני חברו בקומה הנמוכה. וכן, יש מקומות שיש בהם הרים המסתירים את הנץ החמה. או שנאמר שהקובע הוא הנץ האסטרונומי שאינו מתחשב בכל הנ"ל. בעבר, כאשר חיו באזורים פתוחים וגם לא ידעו לחשב חישובים אסטרונומיים, נהגו ללכת ע"פ הנץ הנראה. אולם בימינו, בהרבה לוחות מופיע הנץ האסטרונומי.

עלות השחר – ע"פ הגמרא בפסחים (צד.) עלות השחר מוקדם מהנץ כדי הילוך ארבעה מילין. ובשיעור הילוך מיל נחלקו האם הוא 18 דקות (רמב"ם), או 22.5 דקות (הגר"א), וממילא עה"ש יוצא 72 דקות או 90 דקות לפני הנץ.

משיכיר – ע"פ דעת אחרים בברייתא המובאת בגמרא בברכות (ט:).¹ וגם בזמן זה נחלקו אימתי הוא. יש אומרים 6 דקות אחר עה"ש. וי"א 60 דקות לפני הנץ. וי"א 50 דקות. ויש דעות נוספות.² אמנם היה ראוי לבדוק זאת במציאות – מתי אדם מזהה את חברו לאורו הקלוש של השחר הבוקע. אך בימינו הדבר כמעט בלתי אפשרי, מפני שלרוב אנחנו נמצאים במקום שיש בו תאורה מלאכותית (תאורת רחוב, או אור המגיע מהבתים), וממילא לא מבחינים באור השחר. וכאן נקט נתיבי עם דעה ממוצעת, וכתב שזהו המנהג בירושלים. וכך כתב כף החיים (יח', יח').³

בתקופה זו הנץ יוצא מאוחר מאוד, וגם המקדימים צריכים להקפיד שלא להניח תפילין לפני שעה קודם הנץ. אמנם אנו רואים שיש המניחים תפילין לפני כן, וכנראה סומכים על הדעות האחרות, אבל יש להזהר שלא להקדים מדי, כדי שלא תהיה ברכתו על התפילין לבטלה.

ד.ל.

¹ ומדוע תלו את זמן תפילין בראיית חברו? כתב הט"ז (ל', ס"ק א') מפני שנדרש על התפילין הפסוק: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך...".

² וכמו כן נחלקו האם זמן זה שווה לזמן יציאת המופיע במשנה: "משיכיר בין תכלת ללבן". למשנ"ב זהו אותו זמן. ולכה"ח זמן יציאת מוקדם מעט מזמן תפילין.

³ אלא שהוא מעיר שבאמת אין הזמן שווה בכל עונות השנה. עיי"ש.